

Marko Krstić

MUNDO LIBRE

■ Laguna ■

Copyright ©

Inspirisano istinitim događajima

Translation copyright © 2019 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

10. oktobar 1967. godine, nedelja
Valjegrande, Bolivija

Vinuo sam se u nebo.

Sloboda je u meni, smrt je u meni, nada je u meni.

Živeo Barijentos! Živela Bolivija! Odjekivalo je ulicama Valjegrande, uz najavu surazosa, jakih vetrova s juga, čiji je lepljivi miris budio mučninu u stomaku i otežavao disanje i hod.

Zmaj je leteo prema nebu, niko ga nije video, niti je iko uopšte pogledao nagore. Nekoliko hiljada unezverenih ljudi uzbuđeno je zurilo u drvena nosila na sredini povorke, na kojima je ležalo mrtvo telo muškarca, golog do pojasa.

Neko iz gomile gurnuo je Huliju Korteza, pa je ispustila dugačak kanap belog platnenog zmaja, kojeg je pokušavala da održi u vazduhu.

Odleteo je ka nebu, ona se zateturala, ali se brzo uspravila i pod naletom ljudi utopila u bujicu. Prvi put u životu osetila je gađenje prema vlastitoj zemlji.

Danas su strahovi u njoj još jači. Savladali su je, i pored toga što su potisnuli događaje. Nije znala kako će se ovaj dan završiti, gde će i sama prenoćiti, niti gde će njegovo telo biti odneto, nije znala ni čemu toliki narod, zašto se okupio u ovolikom broju, ni čemu služi ovakva strašna sahrana.

Ima li ičeg zverskijeg i podlijeg od naređenja da se mrtvom čoveku ne zatvore oči kako bi se novinari i prisutni građani uverili u to da je čovek na nosilima zaista on?

Kubanski bandit. Crvena napast. Mašina za ubijanje. Državni neprijatelj.

Geriljero broj jedan.

Komandante.

Stidela se zbog slabosti ljudske prirode i nagona koji nas primoravaju da se potčinimo, da izdamo, da postanemo mali i prizemimo se na najnižu tačku koja je mrak. Nula. Nimalo sažaljenja, ni trunka poštovanja. Ništa.

Bila je prazna, kao i onda kad je prvi put osetila da je ostavljena. Imala je šest i po godina kad je otišao. Jedino što pamti, osim njegovog nejasnog lika, jeste čaša iz koje je pio – uvek je stajala na unutrašnjoj strani prozora s kog je gledala najviše obronke Anda iznad Koćabambe, grada večitog proleća i bezbroj puta zamišljala da je on nosi u naručju, osećala miris njegovog tela dok je greje.

Zašto je napustio majku i nju? Da li je otplovio za Ameriku, za tu prokletu Ameriku, i našao drugi dom ili negde spava na dnu mora?

Nije joj više ni bilo važno da sazna istinu, nije važno ni što Huan Paljo, sin lokalnog moćnika iz Valjegrandea, nije govorio istinu kad je rekao da će je samo poljubiti u mraku, ni što je sebe lagala da nije strašno da neko abortira sa šesnaest godina.

Bilo je ljubavi u njoj za ovog stranca koga je upoznala prethodnog dana i koji je sad mrtav ležao na nosilima. Neke nepoznate, nerazumne ljubavi.

Krenula bi protiv svega. Okrenula se protiv celog sveta, protiv logike, samo kad bi znala da će ga to vratiti među žive. Žrtvovala bi se za njegove sedefaste oči, ljubila bi njegova kolena.

Slomljena, Hulija je znala jedino da mora da se vrati po komad belog platna koji je od juče postao njena relikvija.

Njen krst. Simbol.

Pokrov ispod kojeg se uvek može sakriti.

Prikupila je snagu i progurala se da što pre izađe iz tog ljudskog mravinjaka i kanonade bliceva.

Prvi deo

POSLEDNJA VEČERA

*Sloboda, puna sloboda, to je san,
san kome ponajčešće nije suđeno da se ostvari,
ali jadnik je svaki onaj ko ga nikad nije sanjao.*

Ivo Andrić

Tri dana ranije
u jugoistočnoj Boliviji, u šumama blizu Igere

I

Nas sedamnaestorica pošli smo po veoma slaboj mesečini; napredovanje je bilo veoma naporno. U ponoć smo opet stali da se odmorimo jer je bilo beskorisno da napredujemo dalje. Čileanski radio preneo je cenzurisanu vest u kojoj se kaže da ima 1.800 vojnika koji nas traže, navodeći da se oblast u kojoj smo se sklonili nalazi između reka Asero i Oro. Ta vest je, izgleda, puštena u etar da bi nas prevarili.

Nakon što je ovo zapisao u dnevnik, između učestalih napada astme koji su ga i te noći užasno gušili, osetio je veliki umor. Pokušao je da zadrži dah, ali mu ni vežbe disanja više nisu pomagale. Tištao ga je pritisak u grudima, mračio mu misli, kao da mu je neko stavio kamen na pluća i seo na njega.

Inhalator mu je uništen tokom borbi, pa mu je preostala još samo jedna injekcija epinefrina koji su zvanično povukli iz upotrebe, mada ga je on i dalje koristio. Ustezao se ceo dan da je upotrebi. Mučila ga je zebnja da su kurira, koji mu je uvek donosio nove količine kortikosteroida, uhapsili ili ubili.

Pet dana je prošlo, a od njega ni traga ni glasa.

Dok su ostali gerilci spavali, premoreni od dugog marša i tanke večere, ustao je sa suve zemlje i teškim korakom se udaljio od grupe. Noć je jedino vreme kada je mogao da bude sam sa sobom.

Sedeći naslonjen na drvo i s glavom zaronjenom između kolena, kolebao se. Uz teško disanje pokušavao je da sabere misli i pronađe izlaz iz neprijateljskog obruča koji se polako stezao oko njih. Nacionalna garda bolivijskih rendžera bila im je za petama, dok se manevarski prostor za skrivanje svakog dana sve više sužavao usled sve učestalijih američkih napada iz vazduha.

Put se pružao ka Rio Grandeu i delti reke Njakauasu.

Strahovao je da bi opet mogli da upadnu u klopku, kao pre mesec dana kada je na reci ubijeno devet gerilaca zajedno sa Tanjom Gerilkom. Desno je put vodio ka tromeđi Igera–Jaguej–Pukara. Kroz Jaguej su već jednom prošli, a prevrtljivi seljaci ni tada nisu bili oduševljeni njihovim prisustvom, naročito otkako su iz aviona bacali letke sa njegovim skiciranim portretom. Naviknut na ovakve situacije, naslućivao je da sutrašnji dan može biti presudan za nastavak gerile.

Straha nije bilo, samo rešenosti.

Šuma mu je bila u krvi. Ta izmeštenost zapatila se u njegovom telu i umu, toliko je godina proveo u njoj da je osećao da ga je sasvim promenila. U njemu se stvorilo nešto šumsko i primordijalno, plemensko i samačko. Nešto što je čoveka i civilizaciju vraćalo na početak, u iskon.

Sve važno u njegovom životu dogodilo se upravo tu, u šumi.

Prva misao o svetu i šta je to svet.

Prvo putovanje motociklom po Argentini sa školskim drugom Albertom Granadom.

Prvi dodir s leproznima u Peruu, nakon koga je odlučio da život posveti borbi za slobodu.

Aleidu, najveću ljubav i suprugu, upoznao je u kubanskim šumama Sijera Maestre.

Vest o rođenju prvog sina Kamila dočekala ga je tokom narodnih žetvi šećerne trske u kubanskoj pokrajini Pinar del Rio, na koje je odlazio vikendima da svesrdno podupre industrijsku reformu čiji je bio idejni tvorac.

Fidel ga je u šumi proglasio Komandanteom, ravnom sebi.

U šumi je saznao sve tajne lekarskog zanata na način na koji ne bi nikad mogao da je radio u nekoj od gradskih bolnica.

Iz šume je krenuo u oslobađanje Kube i u ofanzivu na Santa Klaru, poslednje Batistino utvrđenje.

Iz šume je došao, i ako je mogao da bira, neka u šumi dočeka i svoj poslednji trenutak.

Šuma je bila svuda oko njega. Pun Mesec kao ogroman lampion svetleo je u mraku. Proveo je dosta ovakvih noći, ni sam nije znao koliko, ali izvesno je da je mnogo više spavao pod otvorenim nebom nego kod kuće.

Aleida mu je često bila u mislima.

Pitao se da li joj je magnetofonska traka, na kojoj je snimao pesme Pabla Nerude koje joj je čitao, stigla u Havanu. Zamišljao je kako ih sluša dok leži na njihovoj stolici za ljuljanje dok ga njene mekane ruke češkaju po kosi.

Bio je mislima u svom domu, pokazujući deci kako se rasklapa foto-aparat, objašnjavajući šta je to kamera opskura, uz obećanje da će zajedno razviti film u mračnoj komori. Kratak čas fotografije prekinula je Aleida, pozivajući ih na ručak. Osmehnuo se na tu pomisao i u svoj dnevnik, uz isprekidane napada kašlja, zapisao:

Ja sam mešavina pustolova i buržuja, s ogromnom ljubavlju prema domu, ali i čežnjom da ostvarim ono što želim. Dok sam boravio u svojoj birokratskoj špilji, sanjao sam o tome da uradim ovo što sam počeo, a sada sanjam o Aleidi i deci koja nezaustavljivo rastu. Kakvu li čudnu predstavu moraju imati o meni i koliko će im samo biti teško da me jednog dana vole kao oca, a ne kao neko daleko obožavano čudovište koje vole samo iz osećanja dužnosti.

Porodica je živela u njemu, iako su bili razdvojeni planinama i šumama. Što je više mislio na njih, to je odlučnije želeo da ide napred.

Od tih misli otrglo ga je nečije kretanje.

Podigao je glavu stavljajući prst na obarač. Oslušnuo je nekoliko trenutaka, lagano ustao i krenuo prema tim koracima koji su postajali sve učestaliji. Upozorio je nepoznatog da će pucati ako se ne predstavi ili ne zaustavi, iako je znao da ni u kom slučaju neće opaliti. Otkrio bi svoj položaj, pa je odlučio da čeka u zasedi.

Koraci su bili čas malo brži, čas malo sporiji, kao da je neko trčao, pa na momente zastajkivao. Kašalj je prestao, čuo je samo ritam svog srca: dam-dam, dam-dam, i šuštanje usled tog kretanja koje mu je unosilo nemir. Stigao je do izlaza iz šume, spustio se na zemlju; i na kolenima sačekao da taj neko izbije na čistinu.

„Straža je zaspala. Budale, mogu da nas pobiju ovako...“, gundao je sebi u bradu.

A onda se opet čulo odlučno koračanje. Repetirao je pušku i uperio je ka poljani.

Nedaleko od sebe, ugledao je pokretni oklop na četiri noge koji se presijava na mesečini, pretrčavajući mali brisani prostor, a zatim nestaje s druge strane šume. U neverici što vidi džinovskog armadila, odmahnuo je glavom i zakočio pušku.

Ponovo mu je zapištalo u grudima, obuzela ga je slabost.

Pridržao se za drvo da se ne bi srušio, čvrsto ga je obgrlio prislanjajući usne i čelo na hrapavu koru.

Morao je da upotrebi i poslednju injekciju.

Svitanje je bilo još daleko, a novi dan bio je nova borba.

II

Spavao je sklupčan podno drveta, s kačketom preko čela, dopola umotan u indijansko ćebe ispod koga je stezao svoj karabin.

„Ko si ti?“

Trgnuo se, podigao glavu, stavljajući prste na obarač.

„Ko si ti?“, ponovio je glas.

„Ko je tamo? Stoj ili pucam!“, povikao je odlučno uperivši puščanu cev u mrak.

Odgovora nije bilo, osim odjeka njegovog glasa i šuštanja šume.

„Ko si ti?“, začulo se i treći put.

Obuzela ga je jeza od tog glasa.

„Stoj ili pucam!“

„Pa pucaj...“, rekao je glas.

Odjeknuo je pucanj, za njim još jedan.

„Sad si otkrio položaj, Ernestito.“

„Ko si ti?“, upitao je.

„Ja sam“, rekao je glas osobe koja se promaljala iz šume.

„Oče... Ti?“

„Da,“, rekao je muškarac u odelu s okruglim naočarima. „Ili da te zovem Fuzer? Možda Ramon? Ili Fernando?“

„Otkud ti to znaš?“

„Znaš da znam sve. I šta se zbilo, i šta će se zbiti, i kako će se zbiti.“

„Šta hoćeš? Zašto si u šumi?“

„Zašto si lagao ljude za večerom? Oni tumaraju po ovim gudurama više zbog vere u tebe nego zbog ideje o slobodi. A ti ih vodiš u smrt! Šta ovi neuki seljaci uopšte znaju o slobodi? Ništa. Nemaju pojma ni šta je sloboda, ni kako se ona zadobija. Ideje o slobodi najlakše je prodati gladnim stomacima. Pa ti ni sam više ne veruješ u to. A uskoro neće ni oni, niti bilo ko... Tvoje ideje će nestati, Ernestito... Kao i ti... Kao i ti...“

Probudilo ga je drmusanje. Preznojen, skočio je na noge, pogledao okolo, mlatarajući puškom kroz vazduh.

„Fernando! Fernando!“

„Šta se desilo?“, upitao je još bunovan.

„Kamba je nestao! Izgleda da je pobegao...“, rekao je gerilac.

Na te reči odmah se uspravio, pogledao prema šumi i ljutito rekao:

„Nije pobegao nego dezertirao, Markose. Pakuj stvari – menjamo položaj!“

Sjurio se ka grupi, objavljujući pokret. Spakovali su se u najvećoj brzini, pokupivši pritom samo najosnovnije stvari.

Brzo je pripalio lulu. Smirivao ga je ukus duvana uprkos smetnjama koje mu je pravio, impulsivno hodajući u malim razmacima.

Razmišljao je o svom snu i Kambinom izdajstvu. Oca nije sanjao ni onda kad mu je najviše nedostajao, čak ni kad ga je osuđivao zato što ih je u poodmaklim godinama sve napustio i pobjegao za drugom ženom. Zastao je, osvrćući se ka šumi. Bila je crna fleka u noći.

„Ja sam svoj život posvetio drugima, a ti?!“, govorio je u sebi. „Ostavio si majku, nas... I šta ti znaš o slobodi! A biće onako kako mora. Ah, Kamba, Kamba... Sinoć si sedeo pored mene, ti si dobio poslednji zalogaj. Od svih ljudi, zašto baš ti?“

To osećanje ga je zbolelo, ali kao i uvek kad bi mu nešto zadavalo bol u srcu, on bi to otrpeo u sebi. Nije imao vremena da se dalje prepušta takvim mislima, trebalo je brzo delati.

Sad je glavno bilo da odluči kojim putem će nastaviti dalje. Neprijatelj je verovatno blizu, trebalo bi ga zavarati, zato je najbolje da se krene najverovatnijim putem. Kroz tesnac Ćuro. Baš to može biti neočekivano.

„Odlučno, samo odlučno“, bodrio se. „Nije me briga ako padnem.“

Okrenuo se ka grupi. Uprkos gladi i neispavanosti, bili su spremni za novi juriš, za novi marš. Video je toliko puta tu sliku i baš to bilo je presudno u borbi – nagon za slobodom snažniji je od nagona za hranom. Ta misao mu je povratila duh, obodрила ga, naoružala.

„Znate šta mislim o dezertstvu. Najgori oblik izdaje, braćo moja. Svako bira svoj put... Kamba je izabrao svoj, mi imamo naš. Nemamo mnogo vremena. Delimo se u dve grupe“, govorio je u dahu. „Jednu vodim ja, drugu će Markos. Ujutru ćemo se sastati na ulazu u tesnac Ćuro, a onda ćemo videti. Ulaz se nalazi pet kilometara zapadno odavde. Ne odvajajte se jedni od drugih, držite se leđa uz leđa. Čuvajte snagu, noćas će možda biti borbe. Ima li pitanja?“

„Šta ćemo jesti, Fernando?“ upitao je gerilac.

„Šta ćemo jesti? Slobodu, Euzebio“, rekao je odlučno i krenuo. „Slobodu.“

Na te reči gerilci su zaboravili na glad i treći put za deset sati krenuli u marš. Još jednom je Će svoju osmočlanu grupu poveo dublje u šumu. Kretali su se sporo u koloni, zbijeni jedan iza drugog. Poslednjih noći marširali su nebrojeno puta kako bi izbegli zasedu, često nisu jeli po nekoliko dana.

Kao mačeteros, Inti je krčio put kratkom mačetom, uglavnom ne znajući tačno kuda ide, Euzebio je bio na začelju, išao je sporije i malo-pomalo zaostajao za grupom. Videvši to, Će se izdvojio iz kolone, prišao mu i pružio mu čuturu:

„Popij, zavarace ti glad, a malo će te i ugrejati. Hladno je.“

Gerilac je prihvatio čuturu, otpijajući gutljaj.

„Ah, singani, najbolji drug“, rekao je Euzebio. „Ja sam svoj iskapio pre tri dana. Nisam mogao da izdržim, ljuto me je morila žeđ.“